Hengitystuki ry:n asiantuntijalausunto vammaispalvelulain soveltamisalaa koskevasta lakiluonnoksesta 122/2024

Hengitystuki ry kiittää mahdollisuudesta lausua vammaispalvelulain soveltamisalaa koskevasta hallituksen esityksestä sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Hengityshalvausstatuksen omaajat tarvitsevat vammaispalveluja

Hengityshalvausstatuksen omaajat on vuonna 2023 hyväksytyssä vammaispalvelulaissa yksiselitteisesti tarkoitus siirtää uuden vammaispalvelulain alaisuuteen. Lain soveltamisalaa koskeva muutosehdotus ei saa uhata tai estää tätä pitkään vireillä ollutta, YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen edellyttämää muutosta. Hengityslaitteen varassa elävien henkilöiden tarvitsemia palveluita ei ole mahdollista toteuttaa yleislakien perusteella.

Soveltamisalan määrittelyillä ei ylipäänsäkään tulisi rajoittaa vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista muusta väestöstä poikkeavalla tavalla.

Soveltamisalaa koskeva lakiesitys on ongelmallinen

Järjestömme ei kannata soveltamisalaa koskevan hallituksen esityksen hyväksymistä nykymuodossaan. Esitys tarjoaa lain soveltajille liian epäselvän ja tulkinnanvaraisen pohjan vammaispalvelupäätösten tekemiseen. Yleislakeja painottaessaan esitys ei myöskään turvaa vammaisten henkilöiden yksilöllisen tarpeen, yhdenvertaisuuden, osallisuuden, osallistumisen ja itsenäisen elämän toteutumista, vaan saattaisi pahimmillaan johtaa lain soveltamisalan tulkitsemiseen ns. eksistenssiminimiä mukaillen, esimerkiksi hengityslaitteen varassa elävien henkilöiden kohdalla pelkkään terveydenhuoltoon.

Sosiaalihuoltolaki ei turvaa vammaisten ihmisten oikeuksia

Yhdistyksemme huomauttaa erityisesti, että sosiaalihuoltolaissa kuvattu asiakkaan etu, johon lakiluonnoksessa viitataan, ei kata itsemääräämisoikeutta, yhdenvertaisuutta ja osallistumista, joista vammaispalvelulain olisi tarkoitus huolehtia. Sovellettavan lain valinta ei saa sivuuttaa vammaispalvelulain tarkoitusta.

Erityislaissa ei pidä säätää hyvinvointialueen taloudesta

Vammaispalvelulain lähtökohtana tulee ensisijaisesti olla vammaisten henkilöiden palveluiden yhdenvertainen turvaaminen, ei se, onko hyvinvointialueilla mahdollisuus rahoittaa palvelut. Olisi lainsäädännöllisesti epäloogista, jos erityislailla pyrittäisiin turvaamaan hyvinvointialueiden taloutta. Hyvinvointialueilla tulee edelleen olla lain mukainen velvoite järjestää tarvittavat vammaispalvelut.

Elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeava tarve on liian monitulkintainen

Hengitystuki ry pitää elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeavan palvelutarpeen käsitettä erittäin tulkinnanvaraisena. Se hankaloittaisi kohtuuttomasti lain soveltamista ja on käsitteenä liian moniselitteinen. Käsite johtaisi keskenään erilaisiin tulkintatapoihin, jolloin palvelujen myöntämisen yhdenvertaisuus ei toteutuisi. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa tehdyt ehdotukset soveltamispykälän 3 momentin muokkaamiseksi eivät ratkaise tilannetta.

Toimintakyvyn rajoitteiden kompensoimisen tulisi olla maksutonta

Vammaispalvelujen maksuttomuus on usein vammaisten henkilöiden tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edellytys. Vammaispalveluilla on tarkoitus kompensoida vammaisen henkilön vamman tai pitkäaikaissairauden aiheuttamaa haittaa. Yhdistyksemme näkemyksen mukaan henkilön ei pitäisi itse joutua maksamaan haittansa kompensoimisesta emmekä sen vuoksi kannata sosiaalihuoltolain 4 §:n muutosta.

Asiakasmaksun perimättä jättäminen tulisi tehdä automaattisesti

Asiakasmaksun perimättä jättäminen on käytännössä jäänyt lain kuolleeksi kirjaimeksi tähän mennessä. Perimättä jättämisen mainitseminen ei siten tuo vammaisille henkilöille riittävää turvaa katastrofaalisilta kustannuksilta. Perimättä jättämisen hakeminen itsessään on työläs prosessi, joka näissä tilanteissa tulisi poistaa tarpeettomana eli asiasta tulisi tehdä automaattinen päätös suoraan viranomaisen toimesta. Asiakasmaksuja voitaisiin automaattisesti jättää perimättä esimerkiksi takuueläkettä saavilta henkilöiltä. Täsmällinen säännös säästäisi hyvinvointialueilta ja Kelalta myös hakemusten käsittelyn resurssit.